

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Iosephi Ripamontii E Collegio Ambrosiano Historiarvm Ecclesiae Mediolanensis Decas ...

Pars Altera Libri XVIII

Ripamonti, Giuseppe

Mediolani, 1625

Liber Sextus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11182

IOSEPHI RIPAMONTII
E COLLEGIO AMBROSIANO
HISTORIARVM
ECCLESIAE MEDIOLANENSIS

Liber Sextus.

Trepitum hunc ciuilium armorum & paene quotidianas Archiepiscopi clades, vrbs Bergomum audiebat, spectabatq; ex propinquo, cuius incolae loci nunc irrisi temere nostris hominibus ob vastum sermonem, & stolidia ingenia, tunc ex primaeua origine, retinebant vim, authoritatem, & spiritus generosos. Nam Bergomates ex Barrae ruinis surrexere, quae vrbs antiquissima Regum sedes in Briantiae tractu fuerat. Bergomates igitur dignam origine sua fore actionem rati, si se Turrianos inter & Archiepiscopum in tanto rerum discrimine pacificatores interponerent, missis ad Patriarcham caeterosque Legatis, authoritate qua pollebant impetrauerunt, vt de pace agere possent, eam in quascunque videretur condiciones sancire liberum haberent.

Ea

Ha re impetrata, veniunt ad Montisferrati dynastam duo ciuitatis illius facile principes, Beltramus Graecius, & Albertus Imolensis, quorum vterque fuerat in legatione ad Turrianos missa, summamq; inter suos prudentiae famam obtinebant. Ad Tricium erat dynasta quo tempore venere legati; ibi pontem in Abdua flumine reficiebat, quem hostes interruperant. Fertur, cum venisse de pace legatos accepisset, oblitus artium, quae dissimulare, vel simulare quicquam in tali rerum articulo docere possent, veluti ad liberatores suos, profilisse cum gaudio, & appellasse ipsos carentes vrbis Mediolani duoq; rerum Italicarum polumina. Coeptum inde agi de pace, cui firmandae, cum diceret Dynasta opus esse consulto Archiepiscopo, induciae interim pactae sunt, edictumq; promulgatum, vt liberi com meatus essent, Othonianos inter atq; Turrianos, ne quid hostile fieret; si quis alterum violasset, poenae capitales intentatae. Statim apparuit, quanto pristini dominatus desiderio plebes teneretur; eaeq; induciae animos nudauere multorum, qui steterant ad eam diem impenetrabiles, & clausi. Nam in Turrianorum castra sese milites gregatim effundebant; ibi familiarissime veteres amicos amplexabantur, lacrimas, quae stus, gaudium inter se miscabant. Nimum adhuc caruisse mutuo congressu, pudere ipsos, quod in principes olim vrbis impia ferre arma fuissent coacti; si rediret fortuna, tanto paratior ad omne obsequium fore; fastidiri recentem dominum, expeti vetera, quantam rerum omnium

Aaa 2 factam

factam esse mutationem; non bene misceri sacra profanis, & rectius facturum esse Vicecomitē, si vtrumq; regimen omittat, neutri satis aptus, quod ipsum infensi superi, & post felices vnas insidias aduersi semper praeliorum exitus aperte testentur. Cœperat offendere Dynastae Monferratensis animum ea nimia propensio turbæ militaris in Turrianos; & sicuti cupiebat rem ad concordiam aequitatemq; deduci, ne finis armorum ille, quem fore suspectabat, recideret in suum caput: ita, cū tentasset irritus olim gratiæ viam apud Turrianum, volebat nunc ab ea fama procul abesse, vt extremas Archiepiscopi res prodidisse videretur. Sic enim, neutri parti acceptus, alteri etiam inuisus abiret domum, alio nullo tam diuturnæ peregrinationis totq; periculorum emolumento, quàm vt sibi odia & inimicitias peperisset. Igitur, die quodam, cū in castris continere militem conaretur, illiq; tanto cupidius in propinqua Turrianorum castra transfirent ad caros amplexus & iucunda nimium colloquia; erit melius inquit in castris quemq; suis quiescere; simul clava quàm tenebat ferire abeuntium capita, ceruices, frontem prout illa, siue ira, siue desperatio quamq; partem obuiam dedisset. Id demum imperium commēdi libidinem repressit, & quia pari desiderio Turriani milites in Othonianorum castra vicissim frequentes veniebant, monuit, placere sibi vt minus in posterum cum milite suo miscerentur; satis esse, quòd post diuturni belli calamitates, inuicem amplexati, certissima pignora pacis usurpassent. Breui fore

fore tempus, quo redirent in corpus vnum, & civili
focierate coniungerentur. Ad huc inducias esse, non
pacem, & vitanda esse omnia, quae spes turbare in-
choatas possint. Interea, de pace stabilienda serio
agebatur, cui negotio finis vt inueniri posset, colloqui
inter se partis vtriusq; principes oportebat. Colloquio
sedes opportuna Melinianum condicitur. Eo con-
uenere Patriarcha Raymondus, Cassonus, Gothofre-
dus, Saluinus, Annonus, alijq; Turrianac factionis prin-
cipes; ab Othonis Archiepiscopi parte, Monferraten-
sis ipse caput rerum, Clarae Vallis Abbas, & ex Clero
vniuerso Monasterij sue plurimi, qui, vel coniunctam
cum religione prudentiam habebant, vel reru agen-
darum cupidine, sicuti fit, munia religionis declina-
bant. Horum alios Archiepiscopus ipse destinauit,
alij se se obtulere vltro, numerusq; sacrorum hominu
ingens ei colloquio fertur adfuisse. Franciscani mi-
nores & Dominicani, quibus ex concionandi munere
nobile cognomentum manet praecipue ad eius ne-
gotij consultationem adhibiti, qui tunc ordines recen-
tibus initijs, nondum senescente gloria florebant si-
cuti nunc, priuatim quidem litteris & morum inno-
centia, in publicum vero authoritate, quae sequitur
magnas virtutes. Hi participes Archiepiscopi con-
siliorum aderant, mandatq; his erat quatenus in
conditionibus accipiendis refutandisq; progrederen-
tur. Legati vero Bergomenses partibus interiecti,
tamquam nullo, in hos, aut illos studio, sed vnica rei-
publicae vtilitatum cura, componendis hinc inde an-
mis,

mis, ciuitatis suae auctoritatem inferebant. Cùm his
 animis, & hoc apparatu arbitra pacis multitudo
 Melinianum conuenisset, spemq; pacis boni omnes
 praecepissent, occultae factionis homines eam repente
 turbauere, qui coniurauerant in id facinus, vt etiam si
 publica quiescerent arma, Turrianos ipsi priuatim
 omnibus modis persequerentur, neque compotes es-
 se patriae sinerent. Hi, ne pax fieret, obsecrabant; si
 facta foret, minitabantur, fremebant euidenti pericu-
 lo, ne, si cum propinquis amicisq; suis in arma coori-
 rentur, atrocius cum ea factione bellum immineret,
 quàm quod ad eam diem sacra profanaq; omnia per-
 turbarat. Eo periculo animaduerso, censuere pru-
 dentes, amplius esse deliberandum, ipseq; dynasta
 Montisferrati facile in eam sententiam est adductus.
 Ita re infecta disceditur ab Meliniano; neq; pax inde,
 neque bellum erat. Induciae manebant, magis, quia
 neutri parti eas violare tutum videbatur, quàm quod
 apud alterutros data fides valeret. Eo temporis spa-
 tio, cùm suspensis inuicem animis, alteri alteros time-
 rent, Archiepiscopus, siue ad varias belli imminens
 opportunitates, siue vt pacis imagine populum re-
 crearet, nouum alueum excuari iussit, per quem Ab-
 duae fluminis undae in Lambrum immitterentur, ve-
 teremq; dilatari. Id opus cum fieret, Turriani fremen-
 tes inter se, per speciem agitandae pacis ex medio cur-
 su victoriarum esse reuocatos, & postquam arma sus-
 penderint, hostem bellum parare, ruptis inducijs ali-
 quot castella subito aggressi, partim expugnaverunt,
 partim

partim expugnare conabantur. Atrox imprimis pugna fuit ad Albairatum, in qua, cum praeter caeteros ex nobilitate Mediolanensi fortes viros, Gulielmus Pusterla cecidisset, grauius perculit ea caedes Oehonis animum, ipsumque Demarchum, & coniuratos illos inimicos Turrianorum, qui turbandae pacis ad Melinianum authores fuerant. Namque Guliermus Pusterla rarum humani roboris exemplum fuerat, & communi fama celebrabantur virium ipsius experimenta, quod equinam soleam infringeret manu, quod incitatissimum equum arreptum cauda sisteret e cursu ac retineret. Animi quoque robore par habitus meruerat id ex virtute cognomentum ut Pusterleus heros appellaretur. Is igitur a Turrianis ad Albairatum in medio pugnae discrimine directa in caput sagitta peremptu strauit casu suo caeterorum animos; & sicuti nuper in pace bellum quaesierant, ita nunc in bello pacem expetiuerunt; neque Turrianus abnuuit. Sed ne quicquam aduersus immutabilem necessitatem excidio destinata domus tenderet, modestia, & cupidine quietis, & ad omnia, quae proponerentur, facilitate; reuoluit; rursus eos in belli clades oportebat, donec absumerentur. In conditionibus, quibus funestam hanc fecere pacem, caput erat de captiuis dimittendis, tam qui ad Baradellum inclusi tenebantur, quam quos Turriani vicissim ex Ecclesiastico exercitu varijs casibus in potestatem acceptos haud perinde saeuacustodia, per castella per pagos adseruabant. Id caput ab Ecclesiastica parte non bona fide custoditum,

causa

causa violandæ pacis fuit, & violata pace, belli mala omnia reciderunt in partem eam, quæ nisi deleteretur, surgere ac stare non poterat Imperium, cuius initia struxerat fortuna, ut à paruis initijs in summas opes euectam Vicecomitum gentem, veluti spectaculum suarum virium exhiberet. Dimissis namq; captiuis omnibus, Turriani, & statim traditis arcibus, pagis, oppidis, quæ post amissam Urbem, munita satis, & opulenta receperant, in extremis quoq; prouinciæ finibus ex conuento persistentes, cum suos pariter ab Demarcho & Vicecomite captiuos exigèrent, superbum ex Vrbe responsum accipiunt; Baradellam arcem Nouocomensium esse ditionis; Ideo captiuos ex ea non posse dimitti. Sic efflagitantibus carissima suorum capita Turrianis responderi iusserant ex composito, Vicecomes Archiepiscopus, & Dynasta Montisferrati; ac deinde, quasi nihil ea res ad fidem, & officium pertineret, ad componendum vrbis statum auersi securis animis agebant. Dynasta quin etiam figere Mediolani sedem & occultiora alia, quæ post erupere, parans, Beatricem coniugem Hispaniæ Regis filiam exciuit, quam semper fautrix externorum ciuitas, effusa in proditorem adulatione sumis honoribus accepit. Data publice dona mulieri, hospitium instructum, parata familia, & eius honori principes vrbis decurrere, veluti si domina vrbis venisset. Turriani interim negligebantur, & nihil hoc esse putabant, quod nominis eius captiui præter pacta conuenta datamq; fidem adhuc ad Baradellum diri

diri carceris squalore suorum animos ex longinquo misericordia, & indignatione sollicitarent. Accesserat quoque noua res irritandae exulum patientiae, quod Thomas Aduocatus, & Ioannes Lucinus Praetores urbani, ex ea forte factione, quam occulto priuatum sacramento, in Turrianorum coniurasse damna demonstraui, pessima arte conquirendo inimicorum amicos, quemcunque repererant aliquo vinculo illis annexum, omni potestatis suae licentia persequebantur, donec fortunas, & sanguinem exhausissent. Neque Archiepiscopus obuiam ibat, siue dissimulatione maligna, pari erga memoriam, & nomen hostium odio, siue rerum eiusmodi curam, curae maiores, & sollicitudo constituendi principatus exemisset; siue fortasse etiam tantae fortunae moles, & post labores diuturnos oblata denique pars quietis occuparet fessum animum, ne iam pensi quicquam habere posset, aut vellet. Igitur, tot simul iniurijs accensi Turriani, & rerum indignitate cogente audere vltima, pacem, quam Ecclesiastici violarant, ipsi quoque abrumpunt, & coacto rursus exercitu Mediolanensem agrum inuadunt, certi, vel recuperare patriam armis, vel in ipso pulcherrimae rei conatu vitam ponere. Superstites manebant è tot cladibus, Patriarcha Raimundus, Manfredus Archipresbyter Modocetiae, Casonus, & Gothofredus, capita haec familiae; minorum verò Turrianorum ingens adhuc multitudo, quantam ampla domus, genere vel affinitate, vel amicitia complectebatur. Hi simul omnes, excepto

Patriarcha, qui substitit ad Laudem Pompeiam, Vaprium in Abduae fluminis ripa contendunt infelici agmine, mox foedaturi sanguine suo flumē circumiectasue rupes, & tanta sua strage nobilitaturi Vicecomitis fortunam. Dies, quo ad Vaprium peruenerunt, fuit XVI. Maij. annus octogesimus primus à millesimo ducentesimo, postquam Virgineo partu mundo salus exorta. Mediolani praetores, Federicus Tornielus, & Vbertus Beccaria; copiae Turrianorum fuere, duo millia equitū, maior peditum numerus, quem militem in conatum extremum afflictæ genti contulerant, Brixia, Ticinum, Vercellae, nusquam infidae Turrianis ciuitates, Vicecomiti non satis amicae. Vicecomes eduxerat triginta millia peditum, hastatorū tria, maiores ad eò copias educturus, si maiore mole gerendam esse rem censuisset. Sed desperatum hostem tanquam ad finiendas miseras offerentem se se caedi, spreuisse videbatur. His copijs, ad Vaprium, die, qui fuit D Dionysio sacer, est concursus, praeterquam quod impari numero, & urgente paucitatem fortuna, nouo insuper ex agrestium illorum temeritate ad cladem adiecto casu. Nam simul atque commissam esse pugnam vident, non quidem prouidentia, & ratione, consilioque, vbi fore victoriam appareret, eò vires suas inclinandi, sed impetu repentino, cum nondum scirent, quantulas in id discrimen copias Turrianus adduxisset, vt quisque Turrianorum occurreret, caedunt rari gladio telisque, plures ligone caeterisque ferramentis, aduersus quae arma desperatis, cum ferme in aliū

ho-

hostem obuersi ferirentur à tergo, vel ex tranſuerſo, difficile tutamen erat. Neque enim fore cum rutiſcanorum manu pugnam crediderant. Et ſuper omnia, multitudo Mediolanenſium vrgebat, quae late ſuperfuſa tam paucis, horae fere vnus ſpatio, praelium, non tamen bellum illud finiuit. Variæ inde, & miſerandæ lethi facies traduntur. Praecipitauerunt ſe in flumen Abduam alij, potius vt gurgite mergerentur, quàm vt caderent hoſtium manu; alij ſpem ſalutis in aqua petierant, ſed imperiti nandi euadere nõ potuerunt; nonnulli cum euaiſſent, rursus in tota praetentis ripa hoſtes incidebant, ibiq; madentes & languidi paſſim ab irridente victore trucidabantur. Sed illud maxime crudele ludibrium erat, quòd dum infelici fuga, brachiorum pedumq; pulſu amne ſecundo delabuntur, coniectis ex ripa ſagittis figebantur, aluenumq; cruentantes, cum aliquandiu ſanguinis riuos corpore ſaucio traxiſſent, exanimes demum ad ima corruerant, & protinus in ſummam aquam reiecti ſupernatabant cadauera, & aliqui ſemiuiui cadaueribus implicabantur. Haec morientium ſpectacula flumen exhibuit. At in ripa, ſiue per agrum viri fortes reperti ſunt, aut moribundi ſuper mortuum hoſtem, aut ſuper moribundos mortui, non ſine mutua dentium impreſſione, ſi quod hoſtile membrum exhalantes animam arripere potuiſſent. In ea pugna Caſſionus cecidit, inter Turrianæ gentis præſidia ſaepe iam nobis memoratus; obruncatumq; caput hoſtes abſtulere, victoriæ monumentum, & explendæ irac.

Ira deinde non minor supererat in Laudenses, quia per omne belli tempus fauerant Turrianorum rebus, & mittendo auxilia, victoriam hanc tardarant. Eò confestim ductus exercitus, vbi, clausos intra mœnia hostes detrectare pugnam apparuit, saeuendo in agros, & vrendo tecta, vastationem ingentem effecit, sperans posse inclusos dolore & damno rerum suarum ad certamen elici. Sed cum illi nihilo magis egrederentur, retro domum abiere; cœptumq; paullo post de pace agi, quae conuenire non potuit, ob iniqua partis vtriusq; postulata, siue quia erant, siue quia credebantur. Permutati tamen captiui pignus pacis, induciæq; factæ. Haud multo post inclinauere ad pacem vtraq; pars animos, & summa conditionum fuit; ne quem Turriani nominis intra suae vrbis mœnia consistere Laudenses paterentur; fautores & amicos eorum e finibus suis exterminarent. Id si fieret, promittebatur vicissim, Archiepiscopum, Senatūq; Mediolanensem, ei ciuitati nulla in re defuturum, quæ ad salutem, & commoda fidelium sociorum pertineret. Pace cum Laudensibus facta, turbabant adhuc statum & quietem vrbis nostrae, ciuitates aliae, quae contagione belli civilis irritatae, Turrianorum excidium veluti suam cladem aegre concoquebant. Ac caeterae quidem Insubrum vrbes, indulgentem victori populo fortunam agnouisse paulatim videbantur, & imperium quod vitare non poterant, propitiū atq; placatum habere, votum illis esse incipiebat. Praefracta verò Cremonensium ingenia, nec aliorum

exem-

exemplo, nec suis malis flecti poterant, vt positis armis, clementiam, quàm vim experiri victoris mallent, donec Placentinorum Brixianorumq; primores, siue publicarum vtilitatum respectu, siue priuatim illius cura Ciuitatis, ob connubia, & amicitias de pace agere institerunt. Hi postquam persuasere, ne tantum surgentem iamq; confirmatum in Italia dominatum, & Numinis haud dubie nutu coniunctas cum imperio ciuili vires, & opes Ecclesiae, habere infensas vel- lent, legatos ad Archiepiscopum destinauere, Cremonensi populo veniam petentes. Ea legatio cum ad Othonem Archiepiscopum venisset, haud sane ille de pace quicquam abnuebat; sed Romanengum & Soncinum, quae castella capta de Cremonensibus erant, aliquandiu negotio moram fecere. Cremonenses ea restitui sibi aequum censebant; Archiepiscopo, consiliarijsq; tam restituere turpe videbatur, quàm cepisse gloriosum fuerat; & semper post omnia bella, pars ea, quae plus potest, pacem putat ignominiosam, nisi aliquam de hoste praedam retineat, quam veluti poenam temeritatis ostendet. Ob id igitur castella repetentibus, negabatur, & prope infecta legati domum abibant, nisi Bonifacius Pusterla D. Celsi antistes alijq; principes vrbis reclamando vehementer & detestando patriae fortunam, si ea quiescere nunquam posset, & tam parua res, veluti furijs instigantibus, publicum bonum interpellaret, vt castella restituerentur, impetrare. Bonorum virorum, qui pacem expetiuerant, eiusq; faciendae fuerant auctores, irrita
spes

spes irriti conatus fuere, secuto dissidio, Archiepiscopum inter & Montisferati Demarchum, & partis utriusq; sectatores, vnde par bellum superiorum temporum calamitati, nec minor perturbatio rerum omnium, quam cum antea Nobilitas, Plebes, Vicecomes, & Turriani, Tribunus Plebis, & Archiepiscopus, ferro, & igne patriam communem certatim lacerare conantur. Neque noui huius belli per scripta causa in analibus extat, quam tamen facile coniectaueris ex veteri animorum irritatione, iam inde ab eo tempore, quo coeperant inuicem esse suspecti, & inuisi; Demarchus Archiepiscopo, quia de pace cum Turriani arbitrato suo facienda petierat id quod dari non posset, Archiepiscopus Demarcho, quia nisi coactus rem permiserat illius fidei. Ab eo fortasse principio, simultas, deinde odia, postremo bellum exortum. Sequebantur Archiepiscopum nobiles & vniuersa fere ciuitas, illum alterum deteriores, & quibus ob res perditas, patriae mala lucrum erant. Et Ioannes Hodus praetor urbanus haud dubie factio Demarchi, cuius beneficio magistratum cum obtinuerat, quanto occultior hostis, tanto grauius malum fuit, instigandis ciuibus, atque trahendis ad inquilinum hostem. Hoc praetore populum concitante, tota die quodam ciuitas repente in armis fuit, cum Demarchus ipse Vercellas, incertum, casu, an arte profectus esset; finisq; tumultus in eo, vt capto Praetorio Vicecomes Praetorem ipsum ex vrbe praecipitem eijceret, atq; cautior fieret in posterum aduersus eos, quos ex occulto fauere

uere

uere Demarchi rebus suspicaretur. Demarchus ac-
cepto ad Vercellas nuntio de infelici suorum pugna,
iunctis sibi Vercellensium, & Nouarensium copijs,
vastare agros, oppugnare castella, tentare vrbes, om-
nibusq; modis molestus esse Archiepiscopo, & quae-
rere sibi partem dominatus. Dum nouo hoc bello
res Mediolanensis affligitur, Rex Galliae ratus occa-
sionem eam fore iungendae sibi magnae vrbis, &
cum ea foederis ineundi, legatione Mediolanum mis-
sa postulauit, vt secum id inire foedus Archiepisco-
pus, Senatusq; Mediolanensis vellent; atq; ad san-
ciendam nouae societatis fidem offerebat auxilia
coercendis rebellibus, & redigendae in tranquillum
vrbi. Sed in discordi populo nullum sanum consili-
um esse poterat, & quicquid salutare pacatumve af-
ferebatur, erat idem illico suspectum & inuisum.
Data legatis ambigua responsa, turbulenta, perplexa,
quorum taedio domum abiere, certi nihil ad Regem
suum afferentes. Ac tanto maior fuit apud Gallum
ob irritam legationem offensio animi, quia primis
diebus Archiepiscopus Otho principesq; Mediola-
nensium, acceperant foedus, foederisq; condiciones;
postea rem totam aspernati contempsisse simul tanti-
nominis Regem videbantur. Is nouus hostis acces-
serat ad ciuile bellum, quasi domi parum malorum
haberemus. Turriani quoque quorum iam penitus
abierat ex animis memoria, tamquam nemo nominis
eius superesset, insurrexere rursus, & externis additi
hostibus, haud parum negotij ex tam afflictâ fortuna
repa-

reparatis armis exhibuere. Collegerat exules, & armarat, vnicum relictum eius familia praesidium Guidus Francisci filius, qui saeva septem amplius annorum custodia detentus apud Baradellum, coeperat forte laxius haberi, corruptisq; custodibus aufugerat; neque absuit suspicio, quin Eleutherus Nouocomensium princeps eiusmodi fugam adiuuisset. Ex eo Comense bellum ortum, quod quia per Archiepiscopum geri non poterat, circumuentum tot vndique bellis, Simoni Locarnensi, cuius magna erat in re militari virtus, est mandatum. In arce Baradella post Guidi fugam, derinebantur adhuc ex Turriana gente Musca & Henricus, siue antea non potuissent aufugere, siue ne tentassent quidem, obduratis, sicuti sit ad calamitatem animis, desperatione rerum, taedio vitae, vel fortasse etiam legni ac degenerere metu. Hos quoque Eleutherus ille, postquam ob prioris fugae suspicionem, est itum ad arma soluit atq; miscuit sibi, sperans efferatos animos iniuria diuturni carceris, & domus excidio, momenti aliquid ad Vicecomitem debellandum allaturos. Neque tam segnes fuere libertate inuenta, quam fuerant dum in vinculis haberentur. Musca feruidior Henrico, non solum armis, sed etiam eloquentia qua pollebat, cum Archiepiscopo bellum gerens, cum forte Nouocomenses die quodam in concilio essent, meditata in Pontificem, verborum acerbitate, orationem habuit, qua veluti faces flagrantibus iam animis admoueret. Orsus enim ab vltima Vicecomitum stirpe conuicia

&

& maledicta, ad vsque Turrianae domus euersorem
Archiepiscopum, tantum eius nominis cum suae cla-
dis miseratione odium excitauit, vt qui segniter fuif-
sent in id bellum arma capturi, vltro aciem, & ex-
tremae fortunae discrimen postularent. Nouum hoc
Archiepiscopo negotium instabat; & Montisferrati
Demarchus icto cum Turrianis foedere, obsidibusq;
acceptis, qui mutuae fidei pignus essent, promiserat,
se eos in pristinae fortunae sedem esse restitutum.
Coniunxerant etiam se se Bergomenses, dederantq;
bello ducem Iacobum Mucium, cuius ea tempestate
multa fortia facta memorabantur. Hic exercitus,
cùm repente Mediolanensem agrum inuasisset, ma-
gnus in vrbem terror fuit; ac novis Aprilis, qui Mercurij
dies erat, excitato tumultu datur ex aedium sacrarum
turribus ad arma signum, & agmine subitario hosti
obuiam itur. Equites erant quingenti; peditum nu-
merus ad decem millia; ductabat exercitum Matheus
Vicecomes Archiepiscopi Fratris filius, ingentis ani-
mi vir, & dignus, à quo tanta post patrum fortuna
domus inciperet. Comenses & Turriani ad famam
huius aduenientis exercitus in Sepriensem arcem ab-
didere se se, quam primo incurfu captam habebant.
Eò succedere Vicecomes capto saepius impetu cùm
tentasset; repentini semper imbres obstiterè cum ful-
getris, & minaci nubium fragore, quasi Numen pro-
hiberet. Ita Mediolanenses pronis tunc in supersti-
tionem animis quotidie segniores fiebant, ac prope
abibant, nisi dux inhibuisset. Is attonitas inani

pauore mentes videns, retinere singulos, castigare vniuersos; quid paurent? hostium ne uim, an Caeli minas: hostes esse, quos vindex importuni dominatus Numen depulerit patriae ceruicibus, obtuleritq; delendos ad internecionem. Caeli verò tonitrua & fulgetra & imbres, naturalibus fieri causis, ac ne pueriles quidem animos ob ea commoueri. Haec aliaq; dicendo Vicecomes tenuit militem ab effusa fuga, quam prodigij metus iniecerat, vanumq; videri pauorem coegit. Sed insecutus postea casus, & ex tanta omnium rerum perturbacione repentina pax, docuit, nequaquam solito more saeuisse Caelum, illasq; minas ad prohibendū certamen haud dubie pertinuisse diuinitus. Cū igitur varia fortuna dimicaretur Mediolanenses inter & Nouocomenses, nec ferme colonia Metropoli dispar esset praeliorum euentibus & spe victoriae; mora est grauibus ex Mediolanensi nobilitate viris cura, vt bellum, quod magis impetu, quàm odio susceptum fuerat, consilio, precibus, auctoritate sedarent. Angebantur ciuiles animi, tam vicinam urbem iunctam Metropoli priuatis affinitatibus & amicitijs ad excidium peti, vicissimq; ipsam excidium intentare, nec tamen interea causam subesse, cur ad arma eundum fuisset. Id, siue periculum, siue dedecus tollere, pulcrum arbitrabantur. Fuere autem principes, & auctores huiusce consilij, Henricus Cribellus, Ioannes Caimus, Oluerius Marcellinus, queis magna apud Archiepiscopum Othonem fides, magna inter ciues auctoritas erat; Hi commun-

nicatis

nicatis inter se rebus, Archiepiscopum ad eunt, suum
de pace consilium afferentes, meditata etiã in id ora-
tione, si fortè pertinacior ira Pontificis animum oc-
cupasset. Marcellinus consensu caeterorum ita est
locutus. Etiam si diuturnum otium, & illacessita
pax haberet urbem nostram, nec aliunde, periculi, vel
negotij quicquam immineret; hortaremur tamen, &
pro ea, quam nobis in republica tribuis autoritate
ac fide, magnopere contenderemus, ne diuino mu-
nere concessa Vrbi tranquillitas aliquo nouo consilio
turbaretur. Nunc, fundato recens imperio, cum ei-
us hostis aemulas noui principatus vrbes instigare
non desistat, omniaque sint aduersa nobis, & inimica,
tantò magis ad officium pertinere nostrum existi-
mauimus, vt bellum, quod aduersus Nouocomenses
subita animorum irritatione nuper exarsit, tot vndiq;
circumstantibus malis sedare conaremur. Nec te credi-
mus ambigere, Princeps, quin interea dũ summæ rei
discrimẽ vniuersas exigit vires, vincere, vel differre iras
expediat, etiam si qua aliunde grauis iniuria sit accep-
ta. Sic enim olim potentissimi populi Regesq; facti-
rauerunt, & aut spreuere minorem hostem maioribus
occupati curis, aut postquam pericula depulerant, vi-
tricia circumferentes arma consulere dignitati, tã-
toq; postea grauior fuit in temeritatem poena, quantò
tardior admouebatur. Haftenus ego videor agno-
scere magnam aliquam Nouocomensium culpam, &
fateri, bello persequendos esse, nisi cura maior disti-
neret, ac nisi publicam quietem ante puniendi dolo-

si tantae iam urbis dominus aequo Marte cum rebel-
li colonia dimicare satis haberet. Itaque veluti secu-
tus amicorum consilium precibusque permotus, cae-
terum laetus occasione progreditur ad Legnanum
condito in eum locum colloquio conditionibus agi-
tandis, & sanciendae paci. Conuenerant illuc, Prin-
ceps ipse Nouocomensium, & Praetor, alijque quibus
prima secundum principes in illa urbe potestas, &
fortuna. Primo congressu cum caetera essent impe-
ditiora, induciae viginti dierum pactae, neque de
pace quicquam conuenit. Ut dies induciarum exi-
bat, Barlasinam iterum in colloquium processere, ubi
cum nihilo magis res ad exitum deduceretur, Iustus
Benzonus (Cremonensem alij, plures fuisse Cremen-
sem tradunt) vir ea tempestate grauis, & prudentiae
fama nactus apud exteros etiam auctoritatem, de-
sumpsit sibi pacis eius conciliandae munus, cumque
aliquoties ad partem utramque commeasset, flexit ani-
mos, ut remittendo de suo iure non nihil, vicissim con-
niuerent in conditionibus accipiendis, ac si quid mi-
nus placeret, id inestimabili pacis bono compensan-
dum censerent. Ad eum diem pugnasse manibus
aequis; posse belli fortunam immutari; serò postea
pacem quamuis iniquam exoptaturos, cum nullus
paci locus foret. Nunc integra esse omnia; reputa-
rent, Princeps quidam Otho, quae spectacula suae va-
rietatis Mars anceps exhibuerit, ad partem infirmiorē
victoriam inclinando. Nouocomenses verò, quanto
inferiores essent omni virium parte, quodque starent,
ad

ad eum diem aequo cum potentioribus gradu, ne sibi ob eam rem magnopere considerent hostem ve contemnerent; potius autem coniectarent ex eo fortunæ temeritatem, & insaniam. Haec aliaq; cùm diceret Benzonus, partes, omissa tandem circa res minutas altercatione, quotidie magis in eam sententiam inclinabant, vt pacem, quae caput erat omnium rerum, amplecterentur. Ac tanta fuit in Archiepiscopo, siue lenitas animi, siue quid aliud dixeris, vt Comensium principi submitteret occulte grandem pecuniae summam, quò promptius ille poneret arma. Manauit enim ea fama neutri satis honesta, cùm alter vendidisse victoriam, alter pecunia redemisse periculum dicerentur ab illis, quibus mos est, omnia Principum insectari. Ea pax maioris momenti negotium erat, quàm illius paruae nomen vrbs praeseferre videretur. Nam cùm ex miseratione captiuorum ortum bellum esset, obstricti Turriani tali beneficio, eoq; pignore propensae voluntatis accepto, se se totos in Comensem effuderant; spes ex afflictâ fortuna nouas, amicorum subsidia contulerant illuc, & arctissima societas inter eos erat. Ipse quoque Montisferrati Demarchus olim infidus amicus Archiepiscopi, nunc apertus hostis eodem illicarat se se foedere; demum aperte constabat, arcem eam esse certaminis vniuersi, quo suspensae adhuc Archiepiscopi res tenerentur. Ideo etiam tanti moliminis res fuit; ac magnopere pars vtraque cõtendit, vt nō pacis imago sed pax certa sanciretur; Archiepiscopo scilicet timent, ne facilitati subesset

subesset dolus; & viribus reparandis quaesita dilatio,
Comensibus haud securis, quin simulatione pacis
exuti praesidijs amicorum iniquiore mox conditione
traherentur in bellum. Hac mutua suspicione in-
quietate animos, Archiepiscopus, populus, Senatusq;
Mediolanensis treis è iurisconsultorum numero de-
legere, quorum esset ea cura, vt in firmanda pace om-
nia iusta, & legitima fierent; his editae conditiones &
pacta, quae iam conuenerant, libera simul facultate
relicta, si quid addi, demi, mutariue opus esset. Vicissim
Nouocomenses sua legatis mandata, suamq; pote-
statem dedere. Et quoniam finitimarum quoque vr-
bium in eo negotio res agebatur, interfuere rebus
agendis ciuitatum earum legati, Placentini, Brixien-
ses, ab Ticino, ab Nonaria, Crema quoq; & Bergo-
mo; & celeberrimus ille totius Insubriae conuentus
fuit. Medio Lomacium inter & Rodellum campo
delecta conuentui peragendo sedes, quòd ea regio
neq; Mediolanensium propria, neq; Comensium, sed
partis vtriusq; communis esset. Ibi firmata pax tan-
ta omnium laetitia, quanta rei moles erat, quae gra-
uissimo bello factura finem videretur. Conditiones
aliae paruas obutilitates, aut ex certamine dignitatis,
mutua facilitate relictae in suspenso, ne rei exitum mo-
rarentur. Haec in praesentia pepigere, quae negotij
summam attingebant. Montisferrati Demarchus vt
pace comprehensus ea, siquidem ipse vellet, esset ab
eo tempore socius & amicus Archiepiscopi populiq;
Mediolanensis, & accepta pecunia, quantam deberi
sibi

sibi probasset, satisdaret, nihil amplius ob res Mediolani gestas esse periturum. Turriani qui superessent, & eorum securi partes, absoluti maiestatis haberentur; domos, agros, & bona omnia, quae antequam iretur ad arma, possedissent, illis restituenda Archiepiscopus curaret. Reditus tamen in patriam inter ambigua alia reseruatus, & ut ea de re decretum Archiepiscopi suo tempore promulgandum, ratum haberetur. Conditionibus hisce recitatis, & edicto per praecone, ut cuique Nouocomensi cui tutum esset morari Mediolani, & ut vicissim ab vrbe Mediolano Comum securi com meatus paterent; conuenere Mediolanum omnes, atque ibi in amplissima Imperij sede concilium habitum ad ea, quae acta transacta fuerant, celebranda. In eo concilio, quod quidem, & negotij magnitudine, & hominum frequentia celeberrimum fuit, variae orationes habitae traduntur, ex quibus, Brixiensis legati, vana, fallax oratio Comensis in historiam manauit. Nam ille fertur extollendo ciuitatis suae vires, & opes, & auctoritatem, cum indignatione risum excitasse; hic inuocando testes superos, si ciuitas, princepsq; suus, non bona fide pacem facerent, perfidiae suspicionem praebuisse. Archiepiscopi Mediolanensis ea fuit oratio, quam velut ex Apostolico missam ore omnes admirarentur; & ipse didicerat, pia dicta miscere sermoni quò plus, vel fidei, vel auctoritatis inesset. Concionem enim exorsus ab caelesti carmine, quod natali salutis nostrae nocte sublimè volitantes Angeli cecinere, lacram mundo pacè
an-

annuntiantes, venerabili ore sic inquit. GLORIA IN
EXCELSIS DEO ET IN TERRA PAX
HOMINIBVS BONAE VOLVNTATIS.

Eo principio cum animos omnium erexisset, pari deinceps gravitate peregit caetera, iussitq; omnes reputare, quanto superum beneficio civilis belli finis obtigisset, quod antea saepe diuemptum, saepe renouatum, nouissime recruduisset, ijs animis, ut vincere alterutros, & deleri victos oporteret. Postquam ab Archiepiscopo peroratum erat, profertur sanctissimae religionis volumen, quo res sacra continebatur eo ritu, quem Ambrosiana Ecclesia proprium atq; solemnem seruat. Eo volumine tacto, iurauere Nouocomenses, factam cum Pontifice, senatu, populoq; Mediolanensi pacem, & conditiones, in quas ea conuenisset, nusquam ab sua parte violatum iri; si violassent, ut Deus Optimus Maximus & Diui, quorum nomina & sacra tetigissent, periurij poenas expeterent, & rem Nouocomensem irati persequerentur. Vicissim Archiepiscopus & proximi, sua carmina, suumq; iusiurandum peregere. Compositis in hunc modum rebus & pace sancita, magnum in vrbe gaudium fuit, ac vulgo, tunc demum veram esse pacem inter se se gratulabantur. Antea fraudes & dolos, & sub nomine pacis, odium internecinum seu potius insanam pereundi perdendiq; rabiem latitasse. Nunc auctoribus superis, amica & sincera & fida omnia esse. Haec inter se se gratulantes aiebant. Sed paullo post, incertum vnde, nouae suspiciones Archiepiscopi ani-

Ddd   mum

num inuasere, ex quibus timores assidui, variaeq;
solicitudinū formae, & atrox diligentia in suspectos;
corum exilia, proscriptioes, mortes, & omnia, quae
principes audent, vbi quicquam aduersus Imperij se-
curitatem increpuit. Ac primò quidem, frustra saeuire
principem attoniti ciues crediderant; mox abreptus
in vincula Rogerius Damianus, tormentisq; crucia-
tus aperuit inita consilia de Pontifice occidendo, &
Turrianis in Vibem admittendis, & alia, quae tunc
opprimere silentio tutius visum. Accessere caelestes
minae, prodigia, terraemotus, ingens vbi maestitia,
timor, ac prope luctus. Archiepiscopus ipse tamen in-
terea, siue vt auerteret animos paulisper à praesen-
tium contemplatione malorum, siue putans iratum
profano Pontifici Numen eas calamitates immittere,
ad componendum Ecclesiae statum animum adiecit.
Nam per diu militaribus curis occupatus nihil egerat
in sacris rebus, coeperatq; pudere ipsum honoris, cu-
ius tantummodo insignia & adiunctas opes vsurpa-
ret. Itaque orsus ab amplissima actione, sacri regi-
minis curas, Prouincialem habere conuentū decreuit,
propterea quod ea res, tum ad celebritatem & famā
illustris, tum ad sananda vitia tollendasq; corruptelas
in primis opportuna videretur. Moniti patres, obe-
dienter illi quidem conuenere, nec fere quisquam de-
trectauit, quod in tanta perturbatione rerum, ac tem-
porum licentia pene mirum fuit. Caeterum, primo
conuentus die; cū processisset in suam sedem Ar-
chiepiscopus, caeteriq; mitrati minibus ordine fel-
lis

lis à caeremoniarum praefecto disponerentur, apparuit, quàm foedi & absurdi mores ex illa rerum collu-
uione in Episcoporum etiam animos irrepsissent, Ver-
cellarum Episcopus dextra Pontificem Othonem ad-
sidere se aequum censens, locum eum antecapere fe-
stinarat; Brixienfis pari superbia, corporis mole tar-
dior praereptam sibi sedem fremere, fluentibusq; buc-
cis iacere conuicia in Vercellensem, & cum propius
accessisset, iniecta manu conabatur aemulum diripere
loco; vicissim ille resistere, ac tanto magis adhaerere
sedi, donec increbrescente fremitu, conuentus vni-
uersi pudor aliquis oriretur. Is contentioni finis fuit,
abijtq; Vercellensis ex concilio ferociter exclamans,
ire se Romam ad Pontificem maximum; ibi iura &
vindices fore aduersus alieni iuri turbatores. Caetera
tamen acta prudenter & modeste, decretaq; conuen-
tus illius recte comparaueris cum nostri temporis Cõ-
cilijs, quae iam totam Ecclesiasticae disciplinae philo-
sophiam consumpsere. Primum omnium, inuocato
Numine, cum ea precatone, vt ad ipsius gloriam piè
ac sancte congregati, recte omnia feliciterq; admini-
strare possent, decretum fecere, vt si quis Acta concilij
rescindere, violare vmquam auderet, is procul ar-
ceretur à piorum conuentu, inter Ecclesiae Catholi-
cae perduelles, infamis & sceleratus haberetur. Inde
ad consultandum auersi, legem tulere de Federici
Caesaris decretis aduersus haereticos, vt ea scilicet
decreta perinde haberentur, ac si Concilij pars huius
fuisset. Id caput & ea summa rerum omnium erat.

Ddd 2 Nam,

Nam, cum diuersae superioribus annis haereticorum
familiae per Italiam extitissent, eaeque olim repressae,
rursus gliscerent atque pullularent ab stirpe vitiorum,
funditus hac lege conuellebantur, renouatis nimirum
edictis, quae grauissimas aduersus ea monstra poenas
intentabant. Tertium fuit decretum de duabus sa-
crorum hominum familijs, Augustiniana scilicet ac
Benedictina, quae familiae fundatae sanctissimis
olim institutis, cum diu fuissent Ecclesiae Catholicae
lumina, degenerauerant, in mores diuersos. Hos ordi-
nes in antiquum redigere Patres auctore Archiepiscopo
magnum Ecclesiasticae rei momentum putabant. Fa-
ctum est decretum, ut quas leges, quaeue instituta
parentes eorum Ordinum reliquissent, eas leges, & ea
institutum religiosi homines intra sua quique claustra
pie ac sancte custodirent. Par corruptela, & labes
erat in feminarum monasterijs, quotidiano in publi-
cum egressu, & vicissim aditu facili, nihil ut circumu-
liebre decus haberent fere clausum atque custoditum.
Quodque in tali dedecore praecipue abominandum erat,
Monialium recta, popinque amicorum habebantur. Huic
quoque malo Patres obuiam iere, decreto facto, ne fe-
minatum monasteria uiris paterent, neue ipsae in publi-
cum egredierentur. Longa inde series decretorum fuit.
» Sacri homines, ne alea, neue talis ludunt. Ne uena-
» rios canes alunt. Ne quicquam Ecclesiasticae rei
» quisquam alienato, vel oppignerato. Si quis, cali-
» ces, libros, aliaue sacris faciundis apud se habuerit,
bimestri

„ bimestri spatio nisi restituerit ea, sacrilegum caput di-
„ ris addictum esto. Qui iusiurandi fidem violassit,
„ huic nulla fides in publicis negotijs esto, nominaq;
„ periurorum in Dioecesanis conuentibus Episcopi pu-
„ blicanto. Legata pia qui non persoluerint intra men-
„ sem, eorum nomina Parochi ad Episcopos deferunto.
Alia multa decreuere Patres in hoc Prouinciali con-
uentu ad populorum salutem, ad Ecclesiae cultum,
quae duae res, aut omissae penitus ex mortalium cu-
ra, aut perperam habitae laessere caelestis iras vi-
debantur. Episcoporum nomina, qui Concilium il-
lud obierint (et adfuisse frequentes constat) nescio
quo casu ex actis excidere. Nomina tantum eorum
reperi, qui pro canonicorum Collegijs scribendo af-
fuisent. Ad fuere autem. Pro Collegio Brixienti,
Ioannes Farra. Pro Collegio Laudensi, Iacobus Cor-
cius, & Petrus Calintesta. Pro Collegio Derthonensi,
Andriolus Gaius & Amedeus Panis. Pro Colle-
gio Hastensi Germanus Hastensis. Pro Collegio Tau-
rinensi, Barptolemaeus Prandus. Pro Collegio A-
quensi Vbertus Mercscalcus. Pro Collegio Bergo-
mensi Lantellinus Adelasius, & Ruba Castellus Ec-
clesiae illius Canonici. Pro Collegio Cremonensi,
Gueyardus Persius Archipresbyter. Pro Collegio
Ticinensi Archidiaconus, & Sabinus Canonicus.
Pro Collegio Albeni Archidiaconus, & Gulielmus
Busettus. Pro Collegio Sauonensi Anselmus Castel-
lus. Pro Collegio Intimiliensi Praepositus & Otho
Canonici, quem etiam Albigaunensis Ecclesia sibi le-
garat.

garat. Pro Collegio Alexandria Arpertirius Archidiaconus, Rufinus Archipresbyter, & Ioannes Merlanus. Peracto conuentu, Archiepiscopus Otho, cum ea videretur actione placasse Numen, ordinasse Republicanam, emendasse Clerum, angebatur alia non leuiore cura firmandae successionis, dilecto in eam spem Matthæo fratris F. capace, nec aspernante. Nam iuueni ciuile ingenium, & cum ambitione patrii compositus animus, plurimæq; inerant ad regendam fortunæ magnitudinem, artes & doctores; procerum quoque corpus & dignitas oris apud multitudinis oculos maiora virtutibus, assignare illi non dubio ciuium fauore principatum videbantur. Sed summa rerum in ipso vertebatur incipiendi discrimine, magnumque momentum in eo, ne per tot pericula, & conatus, nihil aliud quàm sanguini suo quaesuisse Regnum crederetur. Itaque capto ad id quod iam pridem agitabat ambitu, populi concilium vocat, praefatusq; fluxam sibi aetatem, Matthæum populo Mediolanensi commendauit, vt si dignum eum maioribus suis censerent, si maximis rebus aptum, si denique Vicecomitum nominis ad eam diem minime pœniteret, ne grauaentur eum vel accipere sibi Ducem, vel creare. Ita Matthæus Vicecomes Ducis nomine rem Mediolanensem sub imperium accepit. Id tantum modo cauerunt Populus Senatusque Mediolanensis, ne potestas ea vltra annum valeret; neq; Archiepiscopus contra tetendit, gnarus primas regnandi spes in arduo esse, vbi semel ingressus fueris, vrbes,
ho-

homines, fortunam ipsam in potestate haberi. Quod si vaquam aliis in alicuius noui principatus initijs, perspicui potuit, quanti momenti sit, incepisse; certe id in huius Vicecomitis imperio perspectum animaduersumq; est; & varietas ea rerum humanarum, quã inani nomine fortunam appellamus, surgenti dominatui nimium fauere statim visa. Cùm enim praeter Ducem, esset vetusto ciuitatis more legitima Praetoris iurisdictio, Remp. q; Mediolanensem pari fere potestate duo hi Magistratus administrarent; percommode ad initia rerum euenit, vt vacuum Duci Praetoris Tribunal hoc tempore relinqueretur. Praetor creatus erat Bernardinus Polenta Rauennatensis, qui, siue collegae pertimescens opes, siue quapiam alia de causa, Magistratum accipere recusauit. Perusiam inde missi legati viri graues ex Dominicana familia, cù ijs mandatis, vt parem aliquem huic magistratui virum conducerent, neminem vnum inuenere, quum aut impares vellent eam fortunam, aut capaces aspernarentur. Ita summa rerum relicta penes Vicecomitem, de quo etiam suspicio erat, minime, vt ego quidem arbitror, vana, occultas adhibuisse artes, quibus homines ab eo magistratu capeffendo deterreret. Semestre spatium fuit, quo Vicecomes, Dux idem, & praetor per speciem vtriusq; fungendae vicis, imperium vsurpauit. Sed cùm annuus ipsi magistratus demandatus esset, nouis patrii artibus opus erat, vt necessaria firmandis rebus potestas prorogaretur. Id extorquere plebi minime difficile fuit ob beneficia,
quibus

quibus Vicecomitū nomini deuincta iam tenebatur,
 simul quia praepotentis familiae terror imminebat;
 & quod amissuri erant, vendere vtilius arbitrabantur.
 Ac nisi affecti in hunc modum animi essent, potens
 erat Archiepiscopi calliditas vertere ab imo omnia,
 & populares animos, quorum iamdiu tenebat habe-
 nas, flectere in quamcunque partem ei placitam fuisset.
 Igitur anno vertente potestatis, cum populus
 decreuisset, vt XI I. viri crearentur, quorum arbitrio,
 & prudentia Dux ciuitati daretur, egere cum illis Mat-
 theus, & Otho, ne nouum vllum Ducem nomina-
 rent, sed reficerent veterem; id ad reip. commoda, &
 salutem pertinere, populum docerent. Resertus igitur
 Mattheus, haud quicquam ambigente prudentū
 consensu, quin continuatio illa Magistratus inuaden-
 di imperij tentamentum esset. Simul, quoniam ad
 noui dominatus lubrica, & incerta necesse erat, ex ve-
 teri legum corpore quasdam immutari, demoue leges,
 & nouas alias immisceri, secretis omnia consilijs dis-
 posuit Otho, prout rebus conducere suis eum fratris
 filio prouisum atq; mediatum habebat. Cum arte
 Vicecomitū esset haec acta transacta Mediolani, ne-
 que iam esset dubia dominatrici familiae potestas
 omnium rerum, siue plebis, siue potentiorum animos
 periclitarentur, exhibuit vrbi simplicitate sua ridicu-
 lum spectaculum Henricus quidam Modoerensis,
 cui viro ciues publice fidem dederant, vbi Mattheus
 ipse Magistratu abiisset, id imperium ei delaturos esse.
 Circumacto igitur anno, vir antiquus promissi fidem
 exigebat,

exigebat, profectusq; Mediolanum, nunc ciuitatem promiscue vniuersam, nunc Matthaeum ipsum nominatim appellabat, vt sibi fascēs submitteret. Addebat etiam in Vicecomites probra quae iustus dolor homini & facti indignitas suggererat. Nescire priuatos viuere; conspirasse in patriae seruitium; eiecisse Turrianos obtentu libertatis, nunc crudelius imperiū exercere. Meminissent vetera tyrannorū exempla; nemini potentiam scelere quaesitam diuturnam vnquam fuisse. Ad ciues inde conuersus monebat, sub continuatione illa magistratus latere tyrannidem; proditam esse patriam; quorum, id culpa factum esset, Deum ipsum nunc esse testem, aliquando vindicem fore. Haec aliaq; dolenter memorans Henricus ille, nihil aliud profecit, quàm vt vulgi sibilis exploderetur, licet ex diuerso nonnulli, quibus altior erat Orthonianarum artium intellectus, temporumque calamitatis, & ipsius, & Reip. misererentur. Ac monere hominem secrete viri graues & probi; facesseret ex ciuitate cum inutilibus querelis, & intempestiua libertate ne cum magistratu vitam quoque amitteret. Ita ille abiit, Matthaeusq; iterum Dux, vt dictum est, nominis eius fallacia imperium exercebat, & firmabat opes, quae mansere, donec more omnium humanarum rerum verterentur. Ferme sub idem tempus, quo Vicecomes Magistratum hunc inierat, detecta est Bonifacij Abbatis coniuratio cum Demarcho Montisferrati, quae res magnum in Vrbe tumultum conciuuit, &

Eeē

Vice-

Vicecomitis animum redegit eò, vt pericula dominationis vnà cum patruo agnoscere ac detestari inciperet. Bonifacius Pusterula D. Celsi Abbas erat, cuius Sacerdotij opes ea tempestate longe maiores erant, quàm habentur hodie, necdum sub Commendationis nomine à Monachorum alimentis, ad principum commoda, vel ornamenta transferri cœptae erant. Is Abbas, tum inquietus ingenio, tum ferrox opibus familiae simul, & monasterij, non poterat intra votiua claustra legesq; se se continere dicatansidentidem, malè sibi fuissè consultum à maioribus suis, quo tempore claustris ocioq; traderetur. Aptiorem fuisse gerendis rebus, & fortasse, quoniam in id reip. tempus incidisset, potuisse magnis conatibus inclarescere, demum inuenire principatui viam. Aderant huic homini studia quoque litterarum, non graua illa & seuera, qualia Monasterij Aristitem decerent, sed amoena potius & voluptaria, faciendis nempe amatorijs versiculis, tractandisque politicorum artibus, quae religioso viro promptissima est ad exitium via. Quum igitur talis esset Abbas, haberetq; insuper asseclas & amicos, quales in ea fortuna come ingenium & varius animus inuenire posset; coepit agitare cum suis de pro-denda vrbe, accipiendq; Demarcho Montisferrati. Ac successisset fortasse, nisi Lanfrancus Motta ex gregalibus vnus, (incertum quonã indicio) coniectus in vincula, rem aperuisset. Abnuebat hic principiò etiam ea, quae manifesta erant, de familiari amicitia cù Ab-
bate

bate, de contubernio, de colloquijs, & alia, quae iudices probe nota sibi, ad captandum reum ex arte per ambages inquirebant. Mox, ut equuleum & ignes, aliaq; carnificum ingenia vidit, animo repente consternatus, edidit plura, quàm quae petebantur. Summa fuit; consilium esse Abbati, corruptis portarum custodibus, in Urbem introducere Montisferrati Demarchum; iam inter eos agenda rei tempus, & ordinem, pretiumq; conuenisse. Atq; inquirendo diligentius cuncta satellites, ita comperiebant. Albertū Scaligerum praepotentem ea tempestate virum, & reip. Mediolanensi nunquam amicū, fuisse sollicitatum ab ipso Abbate, ut Montisferrati Demarcho reconciliaret eorum animos, qui possent in re tantimoliminis, negotij aliquid exhibere. Praetorem Vercellarum assumptum in noui consilij partem; cum communicatas fuisse conditiones, in quas Demarchus ab Abbate tantum munus accepturus esset. Conditiones autem huiusmodi fuisse. Demarchus ut omnirepente abrupta societate Turrianorum, & foedere, quod cum illis istum haberet, curas huc omnes auerteret, atque traderet huic sese facinori solutum & expeditum. Vbi rerum potiretur, attribueret in singulos annos Abbati duo millia sextertiū; ipsum & consanguineos ipsius aleret, quamdiu bellum maneret. Numeraret item triginta millia sextertiū in eos eroganda, quorum fideli opera & ministerio in prodicione patriae vsus esset. Haec & alia Lanfrancus cum aperuisset, ad eamq; confessionem congrue-

rent testimonia, litterae, superior quoque Abbatis vita, mores, & olim excepta coniurationis indicia; non dubitauere Iudices, quin Abbatem damnarent poena, quam sequi patriae proditorem oportebat. Sed obstabat verecundia sacerdotij, splendor hominis, natales, & late diffusa per ciuitatem domus, quam eius supplicio viri alienare vniuersam Vicecomites imperio nascenti minime tutum arbitrabantur. Decursum est eò, vt hominem in exilium mitterent; ac ne id quidem pro facinoris magnitudine & principũ ira factum fuit. Statutus exilio locus, primò Laus Pompeia, deinde Brixia Cenomanorum; postremo reuocatur in patriam, dictitante Matthaeo, ferenda esse citium ingenia, magnarum animarum vitium cupidinem nouandi res, & redonandum esse tam nobile caput vibi. Exhibat interim annus, & Matthaeo, vel magistratu erat abeundum, vel afferenda vis patriae, retinendaq; per iniuriam potestas, vel nouis vtendum artibus, quæis magistratus continuationem eblandirentur. Artes & blandimenta magis placuere, quamquam ad vim quoque sufficeret, si vellet armis & opibus experiri, quæ vtraque per otium pararat. Itaque reficitur in quinquennium, summa omnium fere voluntate, paucorum fremitu, qui patriae seruitium videntes, neque obuiam ire, neque libere promere dolorem suum audebant. Insignis mihi visa est forma Sacramenti, quo Matthaeus tertium Dux populi Mediolanensis iurauit, eum se magistratum administraturum esse pie atque salutariter, facturumq; omnia

nia

nia sicuti patriae dignitas postularet. Id Sacramen-
tum Franciscus Legnanus iurisconsultus ex xiiij.
vnus composuerat in haec verba. Quod bonum fe-
lix, faustumq; sit Ecclesiae populoq; Mediolanensi,
quodq; Deus optimus Maximus & sancti tutelares
huius vrbs probent, iurat Dux populi Mediolanensis,
& sancte promittit, se urbem hanc ex hoc die in quin-
que annos administraturum esse bona fide; sine dolo
malo, daturum operam, ne populus Archiepiscopus,
& eae leges, quibus adhuc vrbs stetit, detrimenti
quicquam patiantur. Amicos & socios Reip. de-
fensurum ab omni iniuria; Montisferrati Demarchū
& eius affeclas iusto pioq; bello persecuturum esse
donec ab stirpe deleuerit. In haec fere verba iurauit
Vicecomes; & sicuti iurarat, ita etiam reipsa dabat
operā, vt boni regiminis exemplum ipse effer. Neque
deerat gloriae seges campusq; virtuti, cui nobilitan-
dae Hierosolomytana etiam expeditio, magno prin-
cipum apparatu, magnisq; per hoc tempus agitata
consilijs accessit. Eius expeditionis authores è Do-
minicana familia feueri homines & sancti cū Me-
diolanum venissent, ac tota passim vrbe concionaban-
di magnos fecissent animorum motus, praebuere
primò seditionis metū, & auxerāt suspicionem, post-
quam in Franciscanam Aedem cogebant eos, qui no-
mina dedissent. Tunc Vicecomes, misso repente illuc
satellitio, duci nonnullos in vincula iubet, quo terro-
re, caeteri, quā cuique tutum fuit, abiere; nec Do-
minicani concionatores vltra tendebant. Haud mul-

Id deinde postea, Sulchanus ipse minitari coepit, se reliquias omnes, omnia sanctorum templa quae haberentur in finibus suis, esse contumelijs omnibus eversurum atque dissipaturum, ita, ut nomen & memoria Christianae religionis in ea terra penitus extingueretur. Nec iam erant minae tantum, denunciationsque sacrilegij, sed cum verborum fremitu saeva facta coniungebantur, quae Christianos voluntarium sumere exilium cogebant. Inde cura mota est sacrorum Principi, ut obviam iret barbaro, principesque Christianos, & militares viros, propositis caelestis indulgentiae praemijs in id bellum exciret. Indulgentiae signum & veluti pignus erat unicuique Crucis nota; inde expeditioni quoque cognomen mansit. Et alibi quidem alij apparatus, aliaue sacrae expeditionis molimina, nec idem apud omnes animus erat. Mediolani, Pontifex Otho, & Matthaeus vna cum Othone patruo dominus rerum, ut religionis famam ad principia novi dominatus opportunam adipiscerentur, totis viribus in id incubere, ne cuiquam, vel principi, vel populo concederent, cuius armis, Christiana res, in tali tempore magis adiuuaretur. Sed & Pontifex ipse Max. haud alibi plus spei collocatum hoc tempore habuerat, & quod Vicecomitum opes crederet praecipua iam esse subsidia Catholicae religionis, declarauerat, missa Mediolanum legatione cum litteris & mandatis, ad cogenda gentium altarum auxilia. Legatus erat Stephenardus quidam ex Dominiana familia, qui trinas ad Othonem Matthaeumque;

umq; litteras attulit. In vnis earum erat narratio calamitatum & iniuriarum, quas barbarus Christianis intulisset. Tempa Religionum antiquissimarum, alia spoliata & diruta esse, alia, quae primos illos impetus effugissent, pari in dies furore spoliari ac deleri. Christianos ipsos inquiri passim ad necem, & nihil habere tutum in ea terra, quae Christum tulit. Deducus id esse commune omnium, qui Christi fidem colant, proprium Ecclesiae, cuius ille parens & auctor, eoq; iure fraterna caritas inter omnes, qui sub vno nomine salutem sperent. Proinde cordi esse debere omnibus, qui se se dici Christianos velint, vt Christi patriam, vt fratres suos, vt Ecclesiam deniq; totam vindicent ab tanta ignominia & calamitate. Quod si cuiquam, vel populo, vel principi capeffere partem huius expeditionis, maxime vtile sit ac decorum, Mediolanenses plane esse illos, quibus ante caeteros, haec petenda esse palma videretur. Inerant alia de Mediolanensium opibus ac religione magnifice, de barbarorum iniurijs dolenter, cum obtestatione suscipiendum ad bellum, & vindicanda nostrae salutis monumenta. Hae litterae communiter fuerant inscriptae populo reip. q; Mediolanensi; alterae Othonem Archiepiscopum, tertiae Matthaeum alloquebantur in eam sententiam vt pro nominis & imperij sui magnitudine, tantae gloriae materiem amplecterentur. Recitatae sunt in Concilio erectis omnium animis nouitate rei, & studio pro se quisque sumendi tam pia arma; stimulosq; addidit ipsius legati vehemens in eandem sententiam oratio,

oratio,

oratio, sicuti vir erat severe facundus, & ob raram animi pietatem, praecipua in barbarum ira. Tractando inde quotidianis inter se consilijs omnia Vicecomites, quae ad rem bene ac feliciter administrandam pertinerent, ita statuebant; opus esse capite aliquo & duce quem penes imperium & summa sacrae huius expeditionis haberetur. Hunc, & nominis fama, & rei militaris peritia, opibus quoque parem tanto muneri, & cui parere caeteri principes vellent, integris animis omni posthabita inani cura quaerendum esse. Si sui iudicij res foret, Galliae Regi, qui tunc erat, neminem antelaturos. Haec inter ipsos in hunc modum agitata perscribunt ad Pontificem maximū, adduntque preces, ut si quid crederet fidelibus Ecclesiae socijs & amicis, Galliae Regem gerendo contra barbarum bello ducem crearet. Monuere simul, ut Pisanos, Genuenses, Venetos, aliasque maritimas civitates veteribus inter se dissidentes odijs reconciliare studeret, ad ad Christianae reip. commoda, gerendiq; belli opportunitates valde pertinere. Naues praeterea parari, arma, com meatum ut Pontifex idem iuberet, haud dubie coniunctis cum pietate artibus suadebant, quod digniores tantae vrbis dominatu viderentur facta fide tam attenti animi ad publicam utilitatem curam. Perferendis ad Pontificem literis, & agendis cum eo, Ciuitatis nomine, quae agenda forent, Syndicum Reip. Mediolanensis Pontidae Praefectum (id Monasterio nomen) creauere. Ei viceniales in singulos dies attributi; tantò acquiora tunc erant

erant pretia rerum; an verò monetae maior aesti-
matio; hodie certe ne seruus quidem tam arcto com-
meatu mouerit ab domo pedem. Hic sacrae expedi-
tionis apparatus Mediolani erat; haec in publicum
consilia subleuandis Ecclesiae rebus Vicecomites agi-
tabant, vt si coëpta feliciter caderent, Hierosolymita-
nae terrae liberatores ipsi haberentur. Caeterùm, arca-
nae dominationis artes, & eadem quae principio cura
suberat faciendi sibi magnum nomen, quod semper
magnae fortunae firmamentum habitum fuit. Eo-
dem tempore, quo haec fiebant, Matthaeus missa ad
Arnulphum Imperatorem legatione, qualè vel alius
principum aut Regum mittere posset, impetrauit
ab eo Aquilae insignia, parnam dictu rem, sed
ad id quod tunc quaerebatur, haud leuis momenti.
Sic aucta fama, & opibus vnà cum fama confirmatis,
nouum aliud facinus aggreditur, vt Vrbi Nouocomi
Dux fieret eadem potestate, qua rem Mediolanensem
obtinebat. Ducto per occasionem exercitu in eum
locum, quem Prata D. Abundij vocant, in quinquen-
nium creatus, Othorinum Burrum, cuius sororem in
matrimonio habebat, Vrbi ei Praetorè dedit; restituit
Episcopum certamine partium exulantem; aperiri por-
tas, quae ad eam diem clausae steterant, dimitti capti-
uos, & alia iussit, quae eius quoque populi fauorem
sibi conciliaret. Montisferrati Demarchus interea
moritur, ille perennis Vicecomitum inimicus, prodi-
tor olim Archiepiscopi, nuper in Matthaei necem, vt
demonstratum est, cum Abbate proditorum coniu-
tus.

tus. Eius obitu viri magnum incrementum accepere Vicecomitum res; & fama felicitatis, pars virium fuit ad ea peragenda, quae restabant. Nam vnicum hostem videbatur amouisse fortuna, ne crescenti quotidianis & diuinis auctibus potentiae quicquam obstaret. Id homines more suo trahebant illuc, quò sua quemq; spes, cupiditas, aut metus inclinabat, & tanto prouiores erant in obsequium erga Vicecomitem, quanto maiorem fortunae indulgentiam cernebant. Ac tam effusa studia fuere non singulorum modò ciuium, sed ciuitatum vniuersarum, ut Ducem praeterea eundem sibi facerent Nouarienses, Vercellenses, Casalenses, Alexandrini; & secuta deinceps exemplū omnis terra, quae paruerat Demarcho Montisferrati, se se vltro ad Vicecomitem aggregabat. Ita Ducis nomen, annuusq; Magistratus, & temporaria illa potestas haud dubie verterat in speciem iusti dominatus & mansuri. Sed vnum deerat, autoritas nempe Caesaris, qua sine, fluxam & vanam, & non sua vi, subnixam potentiam, eadem hominum leuitas dissolutura esse videbatur. Id Matthaeo valde molestum erat, sed Othoni patruo, tanto magis, quia vergens iam ipse ad finem, nota senum anxietate, constitutam videre domum, antequam decederet, optabat. Etiam ipsa monitus varietate rerum suarum angebatur; extorres Turriani, veteraq; & noua magnarum domorum exempla occurrebant animo; ne posteritati suae tale quiddam accideret, misere sollicitus erat. Itaque vltus est arte, quam senex, & anxius & prudens, vel
facil-

facillimam esse, vel tutissimam putauit. Arnulphus
 erat Imperator, à quo genti Vicecomitum aquilae in-
 signe concessum fuisse demonstraui. Huic Ar-
 nulpho, per amicos, quorum sibi venales animos
 antea conciliarat, facile persuadet, vt Matthaeum su-
 premae suae potestatis Vicarium in terra Lombardia
 iubeat esse. Ac ne precario nominis eius honorem
 quaesiuisse videretur, tenuit simul, vt Caesar ipse mit-
 teret legatos, qui nomen atq; potestatem eam ad
 Matthaeum deferrent. Legati Mediolanum in id ve-
 nere, quorum princeps erat Landulphus quidam
 medicae artis cōmendatione ab humili loco euectus
 in magnas opes, & ab Galiano Mediolanensis agri
 pago ad curandas Caesaris ipsius valetudines olim
 excitus. Is praecipuus inter Othonis amicos, disposi-
 tis prius cum eo consilijs, in frequenti populi Medio-
 lanensis conuentu depromsit recitauitq; Caesaris lit-
 teras, quarum sententia haec erat. Viri Mediolanen-
 ses amici nobis admodumque cari. Maiestas imperij
 Romani, atq; haec in terrarum orbem cura, quam
 sustinemus, postulat à nobis, vt omnia, quae pertinent
 ad securitatem & commoda nostrorum, attente cir-
 cumspiciamus. Cū igitur animaduertemus ac-
 cidere multa quotidie, quae, propter locorum inter-
 ualla, vobis detrimentum, Maiestati nostrae molestiā
 afferrent, ideo quia, nec satis mature consulere mur, &
 sera plerunq; remedia malis adhiberentur; statuimus
 istie eligere curarum & imperij nostri vicarium, cui
 sit apud vos ampla potestas omnium rerum, quo pre-
 sente,

„ sente, nos absentes adsumus. Hoc porro tantum mu-
 „ nus, qui sustinere posset, Matthaeum esse Vicecomitē
 „ iudicauimus ex eo, quod iam vos ad ipsum, vrbis ves-
 „ trae regimen derulissetis, exemploq; vestro caeterae
 „ vrbes in eiusdem viri fidem & potestatem, aliae sta-
 „ tim, aliae paulo post confugissent. Tam illustrem
 „ lusingrae totius sequi consensum, & eorum attineri
 „ iudicijs, qui hominem ex propinquo nossent, longe
 „ tutius existimauimus, quàm si iudicio consilioq;
 „ nostro alium eligeremus. Sed nos quoque, nouera-
 „ mus praeclata Vicecomitis facta, ciuilem animum,
 „ genus, & erga Romani maiestatem imperij, fidem, cui
 „ recte committeretur hoc munus. Proinde, tuemini
 „ vestrum iudicium, & quem vrbis vestrae Ducem
 „ creauistis, Imperij Vicarium insuper habetote.
 Recitatis in Concilio litteris, responsum legato est;
 gratissimum esse ciuitati, quòd Caesar utilitatum ar-
 que commodorum ipsius curam ageret, nec minus,
 quòdin constituendo summo Magistratu tantum tri-
 bueret vrbi Mediolano, vt electum ibi Ducem omni-
 bus anteferret. Se verò tantò libentius obedientes
 fore Vicario, quanto magis laetari deberent quòd
 Caesarem ipsum in eo Magistratu veluti praesentem
 habituri essent. Dicebantur haec ab ijs, quibus man-
 datū erat, vt legationi responderent, & huic responso
 consentanea erat litterarum sententia, quas vicissim
 ad Caesarem parabant. Sed Matthaeus, sua & Pa-
 trui arte compositus in magni voti dissimulationem,
 perplexis eluctantibusque verbis abnuere cepit, se

Magistratum eum accepturum esse, nisi populus iuberet. Statim parati erant, qui populi totius nomine precibus miseris Vicecomitem obtestarentur ne modestia sua Reip. officeret; tuncq; annuit, & Caesaris Vicariū dici se se est passus. Res in aula agebatur Othone coram; aderantq; Canonici, & vnā cum primoribus vrbis, sacrorum Ordinum Antistites: Matthaeus & legati dextra laeuaque Archiepiscopum adfidendo, speciem Ambrosiani Pontificatus ingentem fecerant etiam apud assuetos iamdiu fastigium admirari illud. Postquam ea quae retuli dicta sunt & acta, Guidus Stampa vir lingua moribusque aptus illi- ciendis animis, quo perorante Vicecomites adud Populum domi, apudq; principes externos, res saepe magnas erant assecuti, pauca quaedam dixit, quae congruentia tantarū simulationū arcanis domestico oratori praescripserant Vicecomites ipsi ac dictarant. Ad regios legatos is primò conuersus extulit adulatione maiestatem & sapientiam animumque Caesaris in vicario illo munere per Insubriam demandando. Quid enim augustius atque magnificentius quàm opes haberetantas, & tam vastos imperij fines, vt necesse sit assumi vicarios & ministros & seruos, qui ipsi opibus & imperio, regum magnitudini similes fiant? Quid porro sapiens ac prouidum magis, quàm eum qui sufficiat in omnia nutu vno, confociare tamen humani generis regimen, & quærere adiumenta quò facilius & aequabilius cuncta administrantur? Aequasse Caesarem veteris Romani Imperij gloriam, sub quo terrarum orbis vniuersus

ceus

ceu domus vna foret, falcesque & secures traditae
 magistratibus alijs, quiescente domi Senatu, regerent
 cuncta & obtinerent. Quin etiam imitari supremam
 & infinitam Numinis vim, quae ipsa gubernationem
 hominum inter homines ipsos diuidat, vnde tanta
 in terris dominantium multitudo. Alias apud alios esse
 opes & cuncta ad vnum referri. Proinde, quae fides
 Numini deberetur ab omnibus, qui iussu nutuque
 ipsius, humano generi praesiderent, cum ea fide actu-
 ros esse Vicecomites erga Caesarem, cuius iudicio
 & liberalitate id domui munus daretur. Vicecomi-
 tem inde vtrumque alloquendo particeps consiliorum
 oratorque idem, nunc Archiepiscopo gratulabatur
 Othoni, quod sacrarum rerum arbiter ipse ac domi-
 nus, imperium, potestatemque alteram apud fratris
 filium videret: nunc Matthaeo plaudebat ipsi, quod
 suis officijs, & sua constanti erga Caesarem fide tan-
 tum decus in familiam inferre potuisset. Ad popu-
 lum Clerumque Mediolanensem reliqua erat oratio.
 Iam ipsos, inter Caesaris imperium & Matthaei vi-
 cariam curam, fore beatos, fore florentes, procul ab
 omni dominantium iniuria, procul a calamitate, qua
 princeps ipsos externus & viles haberet vt alienos, &
 obnoxios vt suos. Felicis ac perfectae Reip. exem-
 plar fore, vbi patruus Archiepiscopus fratris filium
 ab effusa dominationis licentia necessitudinis ac no-
 minis eius maiestate cohiberet; iste Pontificem im-
 perij opibus & armis tuerretur; ambo Caesarem res-
 picerent authorem eius pulcherrimi contextus,

etiam vnde iudicium daretur, etiam
 coque

eoque respectu sancte & integre & clementer in parte utraque imperitaretur. Haec dicta sunt ab Oratore domestico, Vicecomitum ipsorum haud dubie iussu; & callidiora fortasse alia, quae nec simplicibus nobis excogitare iam facile est, & praesens tunc necessitas subijcere debuit struentibus rem tantam scilicet ut per speciem alienae fungendae vicis patriae imperium sibi usurparent. Iuravit inde Matthaeus sanctissimum iusiurandum; quae iura, quaeque privilegia & immunitates forent populo Cleroque Medio anensi, ea se se integra & inuiolata conseruaturum; si quis tollere, ea vel infirmare vellet, ferro, & quacunque alia viiturum obuiam. Postero die quam haec acta erant, Manfredus Crepa Iurisconsultus accepta ab Concilio potestate, iuravit Ciuitatis nomine apud oratores eosdem Regios in verba Caesaris, fidemque publicam obstrinxit in eo, quod Vicario ipsius Vicecomiti parati ad omnia obedientesque forent. Et Sacramentum idem ab reliquis Insubriae ciuitatibus exegere quibus ab Concilio mandatum erat. Cum Mediolani agerentur haec, talique caeremonia, simul Caesar ab Insubriae terris arceretur; simul Metropolis ipsa conatibus tentamentisque alijs ab familia vna petita olim ad seruitium, actione nunc ista traheretur in compedes, & sub modesto Vicarij nomine terribile imperium fundaretur; Caelestinus sacrorum principes, propter insitam animo mansuetudinem deposito Pontificatu, dedit exemplum, quod inter tot saecula primum, vltimumque; tantae moderationis
sive

huc simplicitatis fuit. Petrus Moronus is antea vo-
 citabatur, ex quo etiam Mediolano oriundum
 eum nonnulli existimauerunt, propterea quod fa-
 milia Moronorum clara Mediolani antiquitus habe-
 tur. Sed nihil pertinuit ad eam familiam Celestinus
 longe alia scilicet hinc ortus regione; nullumque for-
 rasse etiam gentile vocabulum habenti, quod prae-
 ferret, ex monte in quo habitabat id Moroni co-
 gnomentum adhaesit. Quocumque fuerit co-
 gnomine ac loco, ob innocentem certe piūq;
 animum, ex ipsa, in quam se se abdidit so-
 litudine ad summum Ecclesiae regimen vocatur.
 Ac mole statim ea se se oneratum ingemiscens,
 miseram suam sortem in omni colloquio simplicissi-
 me accusabat, petens enixe ab amicis, ut se se consi-
 lio, ut precibus apud Deum adiuuarent, quandoqui-
 dem in illud inexplicabile negotium, ob sua, sicut
 ipse aiebat, peccata coniectus fuisset. Cum se ipse
 tantopere contemneret, ab alijs quoque contemni
 est coepit, nec diu cunctati Patres abdicare Pontifi-
 catum monebant, cui sustinendo deesse sibi vires ani-
 mumque fateretur. Et ceteri quidem proficiebant
 mitius, confirmante nimirum ex diuerso ac retinente
 Pontificem Carolo Siciliae Rege, dum metuit iste ne
 diuinatum humanarumq; rerum arbitrium ad alios,
 qui non perinde fauerent ipsi, recideret. Ut verò
 Cardinalis Caietanus accessit, admonitque vario ser-
 mone machinas quasdam huiusmodi; quòd munus
 occupando illud deprecaret in publicam salutem, quòd
 obsta-

obstaret ipse quotidie suae salutis, quodq; non posset publica indignatio, talem Pontificem ferre diutius; impulit facile sua iam sponte labantem animum, ut abdicaret se se Pontificatu; quem deinde Caietanus assecutus gessit plane diuersus ab Caelestino; & Bonifacij adhuc artes narrantur. Sed Mediolani nouus Imperij Vicarius (inde enim ab patriae negotijs in communia haec & Romana fortè diuerteramus) statim ut ingentem hunc ad sua vota passum explicarat, sumens ab fortuna animos, iam haud dubie principem dominumq; Insubriae rerum agebat. Ac sicuti olim in quinquennali vrbs praefectura vim iusque vsurparat quasi vicarius imperij esset; ita in ipso nunc Vicarij iure totum vsurpans imperium, alter prope Caesar Mediolani erat, suis & patruj consilij ad id mire instructus. Accedebat quò facilius destinata perageret, molle ac remissum Caesaris ipsius ingenium, cui nimium imperij videretur etiam id, quod domi habebat, nedum ut externa & longinqua curaret. Archiepiscopus interim Otho moritur ille tantarum rerum artifex & machinator; nec parua fortuna nascentis imperij habita est, quod veluti expectauerit eum vitae finis, donec fundamenta iacta haec essent. LXXXVIII. annorum senex erat, capulare caput diù podagra & febri calamitatibusque pressus alijs, quae sub delicata veste copiosoque victu interdaces praecipue curas opulento corpori plurimae obrepunt. Ad V. Nonas Quintileis aggrauante morborum cohorte tussiculaq; multum saeuiente

G g sto.

stomachans ipse, diuitiansque calores in vrbe esse nimios ad Clarae Vallis Monasterium secessit. Ibi tot circa se medicamentarios habens, quot morborum formae erant, primis quidem diebus dictabat monita nonnulla & praecepta domesticarum arcanarumque rerum, tum ad imperij stabilitatem, tum ad disciplinam & munimenta domus; mox ut adesse finem sensit, moriendi curae disponebantur. Sacellum D. Agnetis instruxit quotidiano ad rem diuinam sumptu; & Doctori Theologo stipem assignauit, ut in templo maximo diuinae scholae quotidie haberentur. Stipem etiam instituit attribuitque; aliam curandis pauperum vulneribus, quaeue alia sanantur manu. Plura fortasse legare, & instituere volentem vita defecit. Eo mortuo Clerus ad Monasterium processit; & toto quantum interest spatio porrecta pompa deduxere cadauer in vrbem; ac templo maximo illatum ibi contra D. Agnetis aram humauerunt. Labare inde fortuna superstiti Matthaeo coepit, & series ambiguarum rerum exorta Principem inuoluebat, donec eijceretur vrbe restituereturque; rursus. Ecclesiae status interea qualis solet esse, cum domini certant inter se aut mutantur. Breuis post Othonem Rufino Lucensi Pontificatus. Francisco Fontanae longior, sed haud in alium usum, quam ut plura pateretur. Et cumulus malorum fuit Gulielma, siue Gulielmina, quae specie pietatis feminas & viros ad supra congregabat occulto ad id specu, & collega sceleris eodemque coniuge Saramira quodam, quem sibi mulier elegerat
ad

ad corrumpendos viros, sicut ipsa sui lexis corrup-
 trix erat. Atq; tam felices aliquandiu fuere tegendo
 sceleri, vt cum Gulielma decessisset, sanctoru prope ho-
 noribus coleretur, isq; Ciuitati aliquandiu miserandus
 error fuit. Sexto postquam obierat anno, Saramita
 deprehensus heres sectae, & cognito flagitio effossa
 Gulielma & cremata est; eandemq; iudicij flammam
 subiere quotquot impliciti nefarijs illis sacris erant.
 Quem calum, & alias rerum vices, quae antecessere,
 quaeue insecutae sunt, & ex Turrianorum re-
 ditu Vicecomitis exilium, atque reditum
 huius ex illorum eiectione, cuncta
 cum fide, sicuti post Archie-
 piscopi Othonis mortem
 accidere, expli-
 cabo:

Ggg 2 10-